

“ADA ŞAİRİ” OLARAK TAHSİN NAHİT

“Hükmü ver razıyım: Büyükada’da / O muhî-i lâtif ü tenhâda”

Salim ÇONOĞLU*

ÖZET

1887 tarihinde İstanbul’da doğan Tahsin Nahit’in çocukluk ve gençlik yıllarının büyük bir kısmı, onun şiir, hayal, duygu dünyasında büyük yer kaplayan Büyükada’da geçer. Şiirlerinin büyük bir kısmında Ada’yı arka fon olarak kullanması, Ada’nın etkisinin Tahsin Nahit üzerinde ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Büyükada’da geceleri mehtabı çamlıktan seyretmesi, Ada sahillerinde dolaşıp denizde beyaz perilerin yüzdüğünü tahayyül etmesi, onun şiirine önemli ölçüde ilham kaynağı olmuştur. Sadece sanatında değil, hayatında da Ada’nın rolü o derece büyüktür ki kızı Mina Urgan, hatıralarında, babasının evliliğinde de Adalar şairi olmasının etkisinden bahsetmektedir. Ölümünden sonra da Halid Fahri Ozansoy’un da ifade ettiği gibi, çok sevdiği Büyükada bu genç şairin ebedi istirahatgâhi olmuştur. Bu makalede Türk edebiyatında Ada şairi olarak bilinen Tahsin Nahit’in şiirlerinden hareketle, Ada’nın onun şiirlerine nasıl yansıdığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Büyükada, Tahsin Nahit, Adalar şairi, Türk Edebiyatı ve Adalar

Tahsin Nahit as The Poet of the Islands

ABSTRACT

Born in Istanbul in 1887, Tahsin Nahit spent most of his childhood and youth in Büyükada, which occupied a large place in his world of poetry, dreams and emotions. The fact that he uses the Islands as a background in most of his poems reveals how important the influence of the Island was on Tahsin Nahit. Watching the moonlight from the pine trees at night on Büyükada, wandering around the island’s shores and imagining white fairies swimming in the sea, were a significant source of inspiration for her poetry. Ada’s role not only in his art but also in his life is so great that his daughter, Mina Urgan, mentions in her memoirs the impact of being an Adalar poet on her father’s marriage. As Halid Fahri Ozansoy stated after his death, Büyükada, which he loved very much, became the eternal resting place of this young poet. In this article, based on the poems of Tahsin Nahit, known as the poet of the Islands in Turkish literature, we will try to determine how the Island is reflected in his poems.

Key Words: Büyükada, Tahsin Nahit, poet of the islands, Turkish literature and islands

* Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Balıkesir / TÜRKİYE, conoglu2000@yahoo.com

Araştırma Makalesi / Research Article

Atf / Cite as: Çonoğlu, S. (2024). “Ada şairi” olarak Tahsin Nahit. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(47), 479-488. <https://dx.doi.org/10.21550/sosbilder.1434374>

Gönderim Tarihi / Sending Date: 9 Şubat / February 2024

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 27 Şubat / February 2024

Giriş

Kos’un tespitiyle 2500 yıla uzanan tarihi geçmişini Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu’nun uygarlık birikimleriyle bezeyen bir şehirdir İstanbul (Kos, 1994: 53). İstanbul’un alınışı ile birlikte Türkler bir taraftan kültürü geliştirmek ve bir taraftan da geliştirilen bu kültürün canlı bir örneği olan İstanbul’u bütün imparatorluğun muhassalası yapmak için önemli adımlar atarlar. Böylece yüzyıllar içerisinde İstanbul, Türk mimarisinin değer biçilemez bir mimari hazinesi, kültürün bugün da yaşamaya, hayata tutunmaya çalışan canlı bir organı, gelecek kuşakların temel taşlarından birisi haline gelir. Tanpınar’ın ifadesiyle, özellikle fetihten sonra İstanbul bütün imparatorluğun ve Müslümanların gururudur. O güzelleştikçe atalarımız kendilerini sihirli bir aynadan seyrederek gibi güzel ve asil bulur. Tanzimat bu şehirde iki medeniyeti birleştirerek elde edilecek yeni bir terkinin potansiyelini görür. Yeni nesil için ise İstanbul, mazi hatıralarının ve hasretlerin aydınlığıdır (Tanpınar, 1992: 15).

Tanpınar, *Beş Şehir*’de, bir şehrin içinde tıpkı başka coğrafyalar gibi kendi güzellikleriyle bizde ayrı ayrı duygular uyandıran, hayalimize başka türlü yaşama şekilleri ilham eden peyzajlardan bahsederken iki önemli mekânın ismini de anar. Bunlardan biri XVI. Asrın ortasına kadar İstanbul hayatına uzaktan karışan ancak XVII. yüzyıldan itibaren İstanbul zevkine girmiş ve özellikle şiirde sesi işitilmeye başlamış Boğaziçi, diğeri de Adalardır (Tanpınar, 1992: 81).

Adaların, on asırlık Bizans devrinde balıkçı kulübeleriyle, küçük köyleriyle ve manastırlarıyla bir yaşam merkezi olduğu bilinmektedir. Ancak İstanbul, çok uzun süre Adalara uzaktan bakmış, İstanbul’un hemen yanı başında, “şuracıktaki sahilde” bir hülya ve sükûn mekânı olmasına rağmen, Adalar, İstanbul tarafından uzaktan sevmekle yetinilmiştir. Adalar, vapur güzergâhına girişinin ardından özellikle, 19. yüzyıldan itibaren İstanbul için bir sayfiye yeri haline gelmeye başlar ve doğal olarak manzarası da kısa sürede değişir. Çelik Gülersoy, bu değişimi, “buhar marifetiyle medeniyet” (Gülersoy, 1997: 80) olarak adlandırmaktadır. Bu değişim Tanpınar’ın *Huzur* romanında da şöyle ifade edilmektedir:

“Boğaz vapuru başka türlü bir kalabalıkla doluydu. Orası Ada gibi, asıl İstanbul’un çöküş devrinde, bir mevsim denecek kadar kısa bir zamanda ve adeta birden oluvermiş, zengin, müreffeh, her hususiyetini paranın düzenleyip ayarladığı, geniş asfalt yollu, çiçek tarhi kılıklı sayfiyesi değildi.” (Tanpınar, 1949: 109)

Böylece, yerleşimin artmasıyla birlikte Koç’un ifadesiyle; “Kâğıthane ve Boğaziçi’nden sonra İstanbul insanı yeni keşfedilen mekânlar olarak Adalar’ın canlanmasını sağlar.”(Koç 2010: 19). Adaların yavaş yavaş bir cazibe merkezi olma yolunda ilerlemesiyle, görünümü de değişir. İstanbul’un eşsiz bir güzelliğe sahip olan Adalar’ındaki bu değişim, yıllar sonra Reşat Ekrem Koçu’nun kaleminde dile gelecektir:

“Daha kış bitmeden bahçeler yeşerir, hava mimozaların latif kokusuyla dolar, arkasından erik ve badem baharları açar. Derken akasyalar çiçeklenir, bir taraftan da salkımlar ve erguvanlarla donanır, onları zakkumlar, karanfiller, laleler, yaseminler takip eder. Bu çiçek kokularına on iki ay boyunca Adaların meşhur çam ormanlarının ilahi ıtrını ilave etmek lazımdır.” (Koçu, 1958: 205-206)

Adalar’ın keşfedilişi zaman içerisinde Türk edebiyatında da karşılık bulur. İstanbul uzun yıllar nasıl Adalar’a uzaktan bakmışsa Türk edebiyatı da aynı mesafeyi korumuştur. Koçu, Divan şiirinde *Divan-ı İhsan* müstesna, Adalar için yazılmış tek bir mısra bile olmadığını altını çizer (Koçu, 1958: 208). Tuğlacı da, ulaşım güçlüğünden dolayı gözlerden uzak Adalar’ın şair ve yazarların gönüllerinden de ırak kaldığını ifade etmektedir (Tuğlacı, 1989: 46). Ancak, Yenileşme devrinden itibaren gerek kurgusal metinlerde, gerek şiirde gerek insan hayatının merkezinde bir tebdil-i hava mekânı olarak büyük bir yer kaplamaya başlayan Adalar, kısa sürede Yeni Türk edebiyatında ayrıcalıklı bir yer kazanır.

19. yüzyılın ikinci yarısında Recaizade Ekrem Bey’in şiirlerinde belli belirsiz kendisini gösteren Adalar, özellikle Servet-i Fünun Edebiyatı sanatçıları tarafından keşfedilir ve ruh durumlarına uygun bir ilham kaynağı olur. *Aşk-ı Memnu*’da saf-temiz-masum bir hayat sunan sığınmakken, *Nesl-i Ahir*’de Büyükkada, Abdülhamid istibdadından kaçanların sığındığı-nefes aldıkları, kendilerini nispeten özgür hissettikleri bir yer ve aynı zamanda sevdalılar için gözden uzak bir buluşma mekânıdır. Böylece Tevfik Fikret’ten Halit Ziya’ya, oradan Hüseyin Rahmi Gürpınar’a ve Yahya Kemal’e, Ada topraklarına gömülmüş Tahsin Nahit’e, Ahmet Refik’e, Mehmet Celal’e, Ziya Gökalp’a, Yakup Kadri’ye, Halit Fahri Ozansoy’a, Cevat Şakir Kabaağaçlı’ya, Nurullah Ataç’a kadar Türk edebiyatının onlarca seçkin ismi ölümsüz Ada eserleri kaleme alırlar.

Tahsin Nahit: “Hep sis ve bu sislerde teressümleri olmuş; bir eski hayal”

Fecr-i Atî edebî topluluğunun Ahmet Haşim ve Emin Bülent’ten sonra gelen şairlerinden biri de Tahsin Nahit’tir. 1887 yılında İstanbul’da doğan Tahsin Nahit, Düyun-ı Umumiye muhasebecisi Mesut Bey’in anne tarafından torunu, Gülhane Askeri Rüştiyesi muallimlerinden Asaf Bey’in oğlu ve Türkiye’nin ve Galatasaray Lisesi’ndeki öğretmenliği sırasında beden eğitimi konusunda günümüz jimnastiğinin temellerini atan Faik Üstün İdman’ın yeğenidir (Evrimer, 1958: 52-53; İnal, 1970: 1844-1845, Gövsa, 1946: 374).

Galatasaray Sultanisi’nde bir müddet okuyan şair, ardından Hukuk Mektebi’ne girse de burada tanıştığı şairlerden de etkilenererek kendisini tamamen şiir ve edebiyata verme düşüncesiyle buradan da ayrılmıştır. Ruşen Eşref, Tahsin Nahit’in bu dönemine ait şunları söylemektedir:

“... Bir de bisiklette ün alanlar vardı. Yukarı sınıflardan trapezci Dâniş ile bizim sınıftan Tahsin Nahit. Tahsin Nahit, Faik Üstün İdman’ın yeğeni idi. Yaşça bizlerden büyüktü. Sınıfça bizlerle birdi. Türkçe nazımda bütün sınıfımızdan kat kat üstündü. Fransızcadan öyle değil.. Tahsin Nahit, jimnastikte de hiç fena değildi; pazılı idi, kuvvetli idi, ama galiba en ziyade bisiklete. İyi biner olmadan yana elverişliydi. O zaman İstanbul’da bisiklet birincisi sayılır Hafız’a yakın hızda bisiklet sürerdi. Futbola da merak sardı ise de onu o kadar yürütemedi; hem fazlaca şehlâ, hem miyop olup gözlük kullandığından dolaydır belki. Fotoğraflara da pozunu profilden verirdi. Olanca merakını şairliğe sarmıştı. Fecr-i Âticiler arasında “Rûh-ı bi-Kayd” adında bir kitap çıkaracak kadar çok nazım yazmıştı.

Hâsılı Tahsin sportmen ruhlu, mert karakterli, efendi, hayırhâh bir adamdı. Kitabı çoktan unutulup gitmiştir de.. Son yıllarında, Yahya Kemal’in tesiri altında kalarak yazdığı ve yine Galatasaraylı bestekâr Muhlis Sabaheddin’in nihâvend makamında bestelediği:

“Üç yıl beni sevdanın ipek saçları sardı.”

şarkısı bugün hâlâ dillerdedir. Bununla beraber Tahsin, jimnastik hele bisiklet konusunda bizler arasında sözü geçer, bilgisi dinlenir, yetkisi tanınır kişi idi. Hatur için değil, gerçekten.” (Ünaydın, 2002: 17-18)

Kültürlü ve maddi durumu iyi bir aileye mensup olan şair, ince, zarif, samimi bir kişiliğe sahiptir. Evi, devrinin sanatçılarının uğrak yeri olmuştur. Romantik bir mizaca sahip olan şair, seven ve sevilmesini bekleyen bir kalbin heyecanlarını taşır (Evrimer, 1958: 53).

Romantik mizaçlı olan Tahsin Nahit, bir melal şairidir. Şiirlerinde kırgın, gücenik bir ruhun izlerini açıkça görmek mümkündür. Şiirlerinin bir kısmını *Rûh-ı Bi-Kayd* adlı kitapta toplamıştır. Şairliğinin haricinde Doğan’ın ifadesiyle Ruhsar Nevvare ve Şahabeddin Süleyman’la tiyatro eserleri üzerinde de çalışmış ve telif, adapte piyesler ortaya koymuştur. Bu bağlamda Tahsin Nahit, Türk sahne hayatı için önemli bir şahsiyettir (Doğan, 1998: 204).

Adalar ve Tahsin Nahit: “Fener, şu yanda... Bizans; sağ tarafta, âh adalar!”

Büyükada’yı çok seven ve gençlik yıllarının büyük bir kısmını orada geçiren Tahsin Nahit, 1919’da çok genç bir yaşta Ada’da hayata veda etmiş ve Ada’da toprağa verilmiştir. Doğan’ın ifadesiyle şairlerinde Büyükada’ya çok yer verdiği için Ada şairi olarak da tanınmıştır.(Doğan 2007, 502) Kızı Mina Urgan, anne ve babasının evliliklerinde de Ada’nın büyük rolü olduğunu ifade etmektedir:

“Anneme birçok kişi talip olmuş; ama onları reddetmiş, bir aşk evliliği yapmış babamla. Evlilikler hep aileler tarafından ayarlandığı için, bir genç kadınla bir genç erkeğin birbirlerini kendilerini tanıyarak evlenmek istemeleri o günlerde bir hayli anormal bir durumdu herhalde. Bu yüzden iki ailenin birleşmesinde hiçbir engel bulunmamasına karşın, anne tarafım da baba tarafım da şaşkına dönmüşler, kuşuklara düşmüşler, bu evlenmeye izin vermemişler. O arada Şefika, evin Rum hizmetçisinin giysilerini giyer; Büyükada’nın Aşıklar Yolu’nda (Çamlar arasındaki patikaya “Aşıklar Yolu” adını babam vermiş.) geceleri gizlice buluşmuş Tahsin Nahit’le.” (Urgan, 2022: 131)

Halit Fahri Ozansoy, Tahsin Nahit’in Büyükada günlerine dair şunları söylemektedir:

“Daha şahsını tanımadan, ilk şiirlerini okuduğum tarihte şöhretini iştmiştiim: Bisiklete biner ve Büyükadada geceleri mehtabı çamlıktan seyredermiş! Demek ki, Muallim Naci devrinin eski usulde Mehmet Celâlınden sonra, kendisi yeni tonda ikinci bir Ada şairiydi. “Ruh-i Bikayd” isimindeki şiir kitabı bu nevi manzumeleriyle doludur. Anlaşılan daha eskiden, Mekteb-i Hukukta talebeyken şairliğe bu tasvirlerle başlamıştı. Hattâ şairin mektep arkadaşı olan İbrahim Alâeddin, o zaman yazdığı manzum bir lâtifeye Tahsin Nahit’in bu hususiyetini sıkıştırmıştı:

*‘Bakin Kamer ne kadar şairane yükseliyor
Siyah deniz onun altın saçile işleniyor.’*

Evet, bu sözleri “Tahsin”e bence layıktır.

Bununla beraber, İbrahim Alâeddin’in bu eski manzumesi hep böyle arkadaşı Tahsin Nahit için tahsinlerle dolu değildir. Oldukça iğneli satirik mısraları da ihtiva ediyor. Biz yalnız burada, şairin daha mektepte iken, ilk münekkidi İbrahim Alâeddin olduğunu biliyoruz. Zavallı Tahsin, sahillerinde sevdalılar dolaşan ve sularında beyaz periler yüzen o ada yüzünden bütün ömrünce tenkitlerden kurtulamamıştı. Biraz acı ama bugün bile kurtulamıyor. Ruhundan affımı dilerim.” (Ozansoy, 1970: 168-169)

Yakup Kadri, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları* adlı eserinde Büyükada’da geçirdiği güzel zamanları Tahsin Nahit ve eşi Şefika’nın konukseverliğine borçlu olduğunu şöyle dile getirir:

“O zamanların en güzelini, en şevklisini, en şetaletlisini dostlarımız Tahsin Nahit’le eşinin konukseverliği sayesinde, bize Büyükada’da yaşamak nasip olmuştur. “Tahsin Nahit’le eşinin konukseverliği” dedim. Çünkü, onların Maden’deki evi hepimizin toplantı yeri ve cazibe merkeziydi. Tahsin Nahit her şeyden önce, Adalar, ada çamlıkları, ada mehtapları şairi olarak tanınmış, hanımı ise Büyükada’da doğup yetişmişti ve diyebilirim ki, bize Ada’nın güzelliklerini öğreten, Ada’yı sevdiren de onlar olmuştu.

Ama Büyükada derken sakın bugünkü milyoner işadamları ve twistçi gençleri göz önüne getirmeyiniz. Hele, cazbanlı gazinolarla otelleri hayalinizden bile geçirmeyiniz. Bu, bir vakitler uzun saçlı, solgun benizli şairlerimizin tatlı hayallere daldığı ve sevdalılarla sevgililerin ay ışığında birbirlerini arayıp çam ağaçlarının “nefti gölgeleri” altında buluştukları bir yerdi ve buranın romantik havasını o devir edebiyatımıza sindiren de Celal Sahir’le Tahsin Nahit’in şiirleriydi.” (Karaosmanoğlu, 2018: 142-143)

Şiirlerinin büyük bir kısmına mekân olarak Ada’yı alan Tahsin Nahit’in bu tutkulu tavrı, çocukluğunu ve ilk gençlik yıllarını Ada’da geçirmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Deniz, çamlıklar, dalgalar, gurup, kamer, sevgili, tabiat vb. bu şiirlerde canlı levhalar halinde tasvir edilir. Tahsin Nahit, neredeyse bütün hayatını geçirdiği bir mekânın türküsünü söylerken, Ada’nın hayat hikâyesini de anlatır.

Bu şiirlerden ilki, 17 yaşında yazdığı ilk şiirlerden biri olan *Sabavet*'tir. Bu şiirde çocukluğuna dair hatırladıklarını dile getiren şair, kendi ocağına dönmeyi şiddetle arzular. Muhtemelen bu dönüş isteği, şimdide eksik olan şeyin uzak geçmişte olduğunu düşünmesinden kaynaklanmaktadır. Hatta; Löwy ve Sayre'nin tespitiyle; geçmişin temel özelliğinin şimdiki zamandan farklı olduğu düşüncesi ve modern yabancılaşmaların henüz var olmadığı bir dönem olmasıdır bu (Löwy & Sayre, 2007: 28).

*“Henüz yedi yıl saçlarının üstüne gani
Bir tac-ı saadet geçiren tıfl-ı hayali”* (Kabakçı, 2002: 198-199)

Şiirde yitirilmiş bir altın çağa yapılan göndermelerin sebebi bu dizeler olmalıdır. Başına saadet tacı geçirilen mesut zamanların dile geldiği bu dizelerden sonra da, sisler arasında kaybedilen şeyin aranışı anlatılır:

*“Hep sis ve bu sislerde teressümleri olmuş;
Bir eski hayal... Sanki o rüyada görülmüş
Bir çehreye benzer; beni bazen gelir okşar
On beş sene evvel adanın saf ü muattar
Çamlıkları altında zayıf, hasta ve ancak
Üç dört senenin sayfu baharında bulunmak
Feyziyle yetişmiş küçük kah dadısıyla
Bazen de küçük merkebe binmiş lalasıyla,
Çamlıkta gezer, gün batıyorken o gelirdi;”* (Kabakçı, 2002: 198-199)

Bütün bu romantik hatırlayışlar, kendisini yalnız, anlaşılmaz, tek başına hisseden bir ruhun yansımasıdır. Bir tarafta şiir dünyasına ait romantik hayaller diğer tarafta ise gerçeğin üzüntü verici boşluğu vardır. Bu romantik duyarlılığa sahip bilinç, şimdiki zamanın yavan gerçekliği karşısında artık çok geride kalmış, yitirilmiş cennet bahçesine yeniden geri dönmenin mümkün olmadığını farkındadır. Geride kalan masum çocukluk zamanları, yitirilmiş bir altın çağdır:

*“Artık bilirim bunda ne sis var ne de şeyn;
Tam on sene evvelki çocukluklarım işte:
Bir zühre-i his ömr-i baharında açılmış.
Koklanmış, öpülmüş ve sevilmiş yaşanılmış;
Bir şir-i sabavet ki eder hissimi gıryan
Her şam-ı hayalime yapar bir şeb-i hicran...
Ömrüm o hayalin yed-i nazında oyuncak,
Ömrüm o hayalin ki bugün bende o ancak
-Rüya görülürmüş gibi bir ufk-ı baide
Mehtab açıyorken yine bir refref-i hande
Bir mevki-i ruyette duran bir küçük kız,
Yahud ki hayalim dolaşan kumlu ve ıssız
Çöllerde hayatımla müşafeh halecandır...
Her hissime şefkatli öpen bir leb uzatır!”* (Kabakçı, 2002: 198-199)

Modern gerçek, büyüü bozmakta ve şairi düş kırıklığına uğratmaktadır. Bu romantik tavırda kendisini gösteren biraz da nostaljidir. Şair, bugün eksik olan tadın, uzak geçmişte olduğunu farkındadır. Ancak yitirilenlerin sebebi olan şeyin önünde boyun eğmemesi mümkün değildir. Güzellik, renk, imgelem vb. niteliklerin şimdiki zamanda iç karartıcı bir rutine indirgenmesi, ister istemez, “şeb-i hicran” vurgusunda da dile geldiği gibi şairin ruhunun ezilmesine sebep olacaktır.

Sonunda Büyükkada 1325 tarihi bulunan *Eski Hülya* şiirinde şair, beş yıl önce Ada sahilindeki hayallerini düşünür. Yosunlarla işlenmiş bir kayanın üzerinde “cihan-ı hülya”nın “ihtimalat-ı acayibine” dalarak bu düşüncelerini sıralar. Mesela denizden bir kotra geçse ona bir hülya ilham eder, onunla rüyalarını süsler. Üç beş sene sonra belki onun da nişanlısıyla aşktan sarhoş bir halde gezeceği bir kotrası olacaktır. Böylece eşiyile birlikte muhteşem bir saadet yuvası kuracaktır. Ancak beş yılın sonunda işler düşündüğü gibi olmamıştır. Şair, aynı sahilde yine benzer bir hayale dalmak ister ancak bu hayallerin gerçekleşmesi artık mümkün değildir (Çetindaş, 2016: 41).

Aşk temasının ön plana alındığı bu şiirde, aşkın ve muhayyel bir saadet yuvasının hayaliyle yaşama tutunmaya çalışan öznenin yaşadığı hayal kırıklığı söz konusu edilmiştir.

Özellikle Servet-i Fünun devrinde en önemli temalardan biri olan aşk, Tahsin Nahit’in şiirinde de öznenin iç dünyasını ele alma noktasında önemli bir yere sahiptir. Öte yandan şiirdeki hayal kırıklığı, yine Servet-i Fünun edebiyatının belirleyici özelliklerinden biri olan hayal-hakikat çatışmasını akla getirmektedir. Beş sene önceki hayallerinin gerçekleşmediğinin farkında olan öznenin, şiirin sonunda hakikatin, bütün arzularını yıktığını fark ettiği bir kırılma noktası ya da aydınlanma anıdır. Şiirin başlangıcında denizle birlikte yuva hasretini derinden hisseden özne, şiirin sonunda gerçeklere, geçmişin yaşanamamış, gerçekleşmemiş hayallerine geri döner.

Mehmet Rauf’a ithaf edilmiş *Dinle* adlı şiir Büyükkada’yı en güzel anlatan şiirlerden biridir:

“*Hükmü ver razıyım:*

Büyükkada’da

O muhît-i lâtif ü tenhâda,

Çamlı bir meşcerin denizlerle

Leb be-leb olduğu sevâhilde;” (Çetindaş, 2016: 52-53)

Mısraları Ada’nın onun için hem büyük bir ilham kaynağı hem de sevgiliyle birlikte gezdiği, dolaştığı, mesut olduğu bir inziva, yalnızlık köşesi olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Tamamına “ses” düşüncesinin hâkim olduğu bu şiirde, şair Ada’yı zevkle dinlenen bir musiki parçası haline getirir.

Bu şiire marazi duygular hâkimdir. Maraziliğin Servet-i Fünun edebiyatından geldiği açıktır. Bilge Ercilasun, Türk edebiyatında duyguların marazileşmesinin onlarla başladığını söyler (Ercilasun, 1996, s.13) Şiirdeki hasta kamer, verem anne şefkati, harap, sükût, incinme vb. ifadeler, bu marazi, kırgın ruh halinin şiire yansımalarıdır. Bu ifadelerle şair, şiire hâkim olan trajediyi de arttırır.

Yaz, adlı şiirindeki:

“*Adanın çamlı, güzel sahili üstünde, zarîf*

Bir güzel lâne-i sevda... Bu küçük köşk, bu latîf” (Çetindaş, 2016: 67-71)

Mısralarında Büyükkada sahillerinde bulunan bir sevda yuvasından bahseder. Güzel bir yaz mevsiminde kuşlar uçuşur. Her uçuşan nağme, bu mutlulukla dolu eve dökülür. Çamların hoş kokusuyla karışan rüzgâr da Ada sakinlerine sağlık ve mutluluk verir. Bu güzel yuvada iki yıl önce evlenen bir karı koca yaşamaktadır. Bu küçük yuvayı çamların gizli sineline yaptırmışlar ve buraya periler gibi saklanmışlardır. Ardından sevgilisine seslenen şair, bu aileyi pek beğendiğini ve sevgilisi de takdir ederse bu aileyi taklit etmelerini söyler.

Masum bir aile aşkını ve bu aşkın kendi üzerindeki etkisini dile getiren bu şiirde Tahsin Nahit, aşkı, mutlu bir evliliği sessiz, sakin, dingin bir tabiat içinde dile getirir. Mehtapta

sevgiliyle gezmek, kırlarda dolaşmak onun vazgeçemediği zamanlardır. Tahsin Nahit, bir taraftan denizi, tabiatı, hayatı bu aşktan öğrendiğini dile getirerek, Ada'nın üzerindeki etkisini ortaya koyar bir taraftan da cenneti şimdinin içinde bulmak arzusuyla, yabancılaşmış bir hayatın karmaşasından kendisini izole edeceği, niceliksel değerlere tamamen kapalı ve niteliksel değerlerle örülü bir aşiyana kaçma arzusunu dile getirir.

Şairin *Yaz* şiirinde olduğu gibi küçük bir aileyi ve mutlu bir yuvayı anlattığı *Kış* şiirine adanın karlar altındaki muhteşem manzarasını tasvir ederek başlar.

“Ada; bir leyl-i şitâ; karların altında zemîn...
Uyuyor mest-ü münevver, uyuyor hep sâkin.” (Çetindaş, 2016: 72-75)

Bu mısralarda kar, sadece yeryüzünü bir süreliğine kaplayan beyaz bir örtü değil aynı zamanda sükûtu, sessizliği, sakinliği beraberinde getiren bir mevsimdir. Karlar altında etrafi dolaşan bu sessizlikten ürker. Yine de bu “temaşa-yı sükût”u pek beğenir. Bu garip sessizliğin ortasında mesut bir yuvanın hayalini kurar: Latif bir odacık, büyük bir şömine, hoş bir masa, eşinin okuduğu romanı dinleyen bir koca, halının üzerinde oynayan bir kız çocuğuyla bir saadet yuvası. Şiirin sonunda bu küçük aile kim diye soran şair, bu muhayyel ailenin fertlerinden birinin kendisi, diğerinin de sevgilisi olduğu söyler. Evet, bu hayaldir. Ama bu hayalinin de takdis edilmesini ister.

Evin hem *Yaz* hem de *Kış* şiirlerinde bu denli ön plana çıkması Bachelard'ın tespitiyle, evin düşü barındırması, düş kuranı koruması ve dinginlik içinde düş kurmasını sağlamasıdır. Ev, insan yaşamında kazanılmış şeyleri korur, bunları sürekli kılar, insanın dağılıp gitmemesini engeller, yaşanan fırtınalara karşı dirençli tutar (Bachelard, 1992: 34).

Kış mevsimi ve kar, dünyayı yeniden büyü kılmanın en önemli unsurlarındandır. Kış, yani hüznün mevsimi, mekanikleşen dünyaya karşı kaygı ve rahatsızlığı ortadan kaldıracak ve şiir dünyasına ait olanı yeniden kuracaktır. Bu şiirde dile gelen kış düşüncesiyle Cenap Şahabettin'in *Baran-ı Bahar* adlı şiirindeki dizeler de örtüşmektedir:

Kış mevsimi, ol mevsim-i asude vü handan / Kim nâsiye-i pâkine bir sâye-i suzan / düşmekle bütün dillerin asayışı bitti.” (Kaplan, 1984: 131)

Problem, baharın gelmesiyle, dillerin asayişinin bitmesidir. Bahar kaossa, kış mevsimi kozmosun yani düzenin ifadesidir. Bachelard, “kar dış dünyayı kolaylıkla yok sayar” derken bu düzene işaret etmektedir: “Ev, kışın yedekte tuttuğu içtenlikleri, inceliklerini kuşanır. Evin dışındaki dünyadaysa, kar ayak izlerini siler, tarlaların sınırlarını yok eder, gürültüleri boğar, renkleri maskeler.” (Bachelard, 1992: 66)

Adada Bir Gece şiirinde romantik bir Ada tasviri vardır. Kamer semâyâya mâi tüllü bir fânus içinde yükselirken, bülbüller ruhani bir güzellikle öter ve bu nağmeler semayı okşar. Bir yandan melekler şiir okurken, bir yandan bütün tabiat sükûta varır. Bu hülya gecesinde bir sihir vardır ve cihan gülerken sanki ağlar:

“Kamer semaya bu şeb mai tüllü bir fanus
İçinde yükseliyordu... Ziya-yı raksani
Zemine serpiliyorken, denizde zerr-i endud
Koşar gibiydi periler ve mevc-i dameni” (Kabakçı, 2002: 197)

Bu şiirde mehtaplı bir geceyi ruhani seslerle dolduran şair, daha çok işitme duygusuna hitap eden unsurlarla şiirini örmüştür. Etrafta sadece sükût ve ses vardır. Deniz sükûta/uyumaya başlayınca birdenbire bütün âlemi bir bülbül sesi doldurur. Böylece bu sükûtun içini bülbül nağmeleri doldururken bir yandan da gecenin karanlığı içinde melekler şiir okumaya başlar.

Tıpkı Cenap Şahabettin’in kimi şiirlerinde olduğu gibi bu şiirde de; “muhayyile gözden ziyade kulak vasıtasıyla çalışır ve ses zengin bir imaj kaynağı haline gelir.” (Kaplan, 1992: 422)

Ada’ya dair şiirlerin merkezinde bulunan önemli unsurlardan biri de denizdir. Deniz, bütün Ada manzarasına tek başına hâkim olur. Şair, bugün eksik olan tadın verdiği kederi denizle aşmak ister. Denizin mehtaplı gecede ki muhteşem görünümü onu bütün sıkıntılarından uzaklaştırır ve bir huzur limanına yanaştırır. Bu tam anlamıyla kendinden geçme durumudur. “*Bu şeb bu leyl-i hülyada bir sihr vardı*” dizesi de bu durumu doğrulamaktadır. Bachelard’ın, “suya adanmış varlık kendinden geçen bir varlıktır... Güçlü bir su damlası bir dünya yaratmaya ve karanlığı bozmaya yeter.” Derken kastettiği de bu durum olmalıdır (Bachelard, 2006: 13-17).

Sonuç

Sonuç olarak, Tahsin Nahit’in hayatında ve sanatında Ada önemli bir yer tutar. Çocukluğu ve ilk gençliğinin burada geçmesi, ona ilham kaynağı olmuştur. Tahsin Nahit’e Adalar şairi denmesinin sebebi de budur.

Bu şiirlerde bağlı olduğu edebi anlayışa uygun olarak aşk, sevgili, tabiat, deniz, musiki, ses, deniz vb. önemli bir yer tutmaktadır. Bu temalardan hareketle yazdığı şiirlerde aşırı duygusal bir tavır dikkati çekmektedir. Bu tavır hem Ada’nın duygusal davranmaya elverişli bir mekân oluşuyla hem de Tahsin Nahit’in bir melal şairi oluşuyla ilgilidir.

Ada’ya ait her şeyi canlı levhalar halinde tasvir eden Tahsin Nahit, neredeyse bütün hayatını geçirdiği bir mekânın türküsünü söylerken, Ada’nın hayat hikâyesini de anlatır. Elbette bu hikâye alabildiğine romantik ve duygusaldır. Bu romantik duyarlık, şimdiki zamanın yavan gerçekliği karşısında artık çok geride kalmış, yitirilmiş cennet bahçesine geri dönebilmek için verilen mücadelenin sonucudur. Sonuçta, kendi ocağına/kayıp cennete dönmenin mümkün olmadığını fark eden şair, gerçekleşmesi mümkün olmayan bu arzuyu, şimdiki zamandan farklı, modern yabancılaşmaya uzak bir mekân olan Ada’nın güzellikleriyle telafi edecektir.

Bilgi Notu

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Kaynakça

- Bachelard, G. (1992). *Mekânın poetikası*. (Çev: A. Derman), Kesit Yayıncılık.
- Bachelard, G. (2006). *Su ve düşler maddenin imgelemi üzerine deneme*. (Çev: O. Kunal), Yapı Kredi Yayınları.
- Doğan, A. (1998). Tahsin Nahit ve tiyatrosu. *Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı* içinde (181-204. ss.), Türkiye Diyanet Vakfı.
- Doğan, A. (2007). Fecr-i Ati topluluğu. *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*. Akçağ Yayınevi.
- Ercilasun, B. (1996). *Yeni Türk edebiyatı incelemeleri I*. Akçağ Yayınevi.
- Evrimer, R. N.(1958). *Fecr-i Ati şairleri Mehmet Behçet-Tahsin Nahit*. İnkılap Kitabevi.
- Gövsâ, İ. A.(1946). *Türk meşhurları ansiklopedisi*. Yedigün Neşriyat.
- Gülersoy, Ç. (1997). Adalarda kültürel ve toplumsal değişim; vapurla gelen medeniyet. *Gazete Pazar, Adalar Dosyası*, 29 Haziran 1997. s. 80.
- İnal, İ. M. K. (1970). *Son asır Türk şairleri*. Milli Eğitim Basımevi.

- Kabakçı, B. (2002). *Tahsin Nahit, hayatı-sanatı-eserleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kanoly, K. (1994). *İstanbul, şehir tarihi ve mimarisi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kaplan, M., Enginün, İ., Emil, B., Birinci, N., Uçman, A. (1984). *Cenab Şahabeddin'in bütün şiirleri*. Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Kaplan, M. (1992). *Türk edebiyatı üzerinde araştırmalar 1*. Dergâh Yayınları.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2018). *Gençlik ve edebiyat hatıraları*. İletişim Yayınları.
- Koç, M. (2010). *Yeni Türk Edebiyatı'nda İstanbul adaları*. Eren Yayıncılık.
- Koçu, R. E. (1958). *İstanbul ansiklopedisi. 1. Cilt*. Tan Matbaası.
- Löwy, M. & Sayre, R. (2007). *İsyan ve melankoli moderniteye karşı romantizm*. Versus Kitap.
- Ozansoy, H. F. (1970). *Edebiyatçılar çevremde*. Sümerbank Kültür Yayınları.
- Tahsin Nahid (2016). *Ruh-ı bikayd*. D. Çetindaş (Haz.), Mim Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1992). *Beş şehir*. Dergâh Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1949). *Huzur*. Güven Basımevi.
- Tuğlacı, P. (1995). *Tarih boyunca İstanbul adaları*. Say Yayınları.
- Urgan, M. (2022). *Bir dinazorun anıları*. Yapı Kredi Yayınları.
- Ünaydın, R. E. (2002). *Galatasaray ve futbol*. Türk Dil Kurumu Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

It is known that the islands were a center of life with their fishermen’s huts, small villages and monasteries during the ten-century-old Byzantine period. However, Istanbul has looked at the Islands from afar for a very long time, and although they are a place of dreams and tranquillity right next to Istanbul, “on the beach right there”, Istanbul has only loved the Islands from afar. After the islands entered the ferry route, they began to become a summer resort for Istanbul, especially from the 19th century onwards, and naturally, their landscape changed in a short time.

The Islands, which began to occupy a large place in fictional texts, poetry and as a place of change in the center of human life since the modernization period, soon gained a privileged place in New Turkish literature. The Islands, which appeared vaguely in the poems of Recaizade Ekrem Bey in the second half of the 19th century, were discovered especially by the artists of Servet-i Fünun Literature and became a source of inspiration suitable for their moods.

Tahsin Nahit, who loved Büyükada very much and spent most of his youth there, died on the Island at a very young age in 1919 and was buried on the Island. Mina Urgan, the daughter of Tahsin Nahit, who is also known as the island poet because he includes Büyükada in his poems, states that the Island played a big role in his parents’ marriage.

Born in Istanbul in 1887, Tahsin Nahit spent most of his childhood and youth in Büyükada, which occupied a large place in his world of poetry, dreams and emotions. The fact that he uses the Islands as a background in most of his poems reveals how important the influence of the Island was on Tahsin Nahit. Watching the moonlight from the pine trees at night on Büyükada, wandering around the island’s shores and imagining white fairies swimming in the sea, were a significant source of inspiration for his poetry.

This passionate attitude of Tahsin Nahit, who used the Island as the setting for most of his poems, stems from the fact that he spent his childhood and early youth on the Island. Sea, pine trees, waves, group, camera, lover, nature etc. In these poems, it is depicted as living panels. While Tahsin Nahit sings the folk song of a place where he spent almost his entire life, he also tells Ada’s life story.

Tahsin Nahit, who depicts everything about the Island in vivid paintings, tells the life story of the Island while singing the folk song of a place where he spent almost his entire life. Of course, this story is as romantic and emotional as it gets. This romantic sensitivity is the result of the struggle to return to the lost garden of paradise, which is now far behind in the face of the bland reality of the present. Ultimately, the poet, who realizes that it is not possible to return to his own hearth/lost paradise, will compensate for this impossible desire with the beauties of the Island, a place different from the present and far from modern alienation.

As a result, Ada has an important place in Tahsin Nahit’s life and art. The fact that he spent his childhood and early youth here was a source of inspiration for him. This is why Tahsin Nahit is called the poet of the Islands.